

UNIVERSITATEA DE VEST
"VASILE GOLDIȘ"
din ARAD

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА
ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОНАВСТВА
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА КРАЇН ЄВРОПИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРАВОСУДДЯ
АСОЦІАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ОСВІТНЬОГО
ТА НАУКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В. ГОЛДІША
(М. АРАД, РУМУНІЯ)

Функціонування Конституції України в умовах війни: теоретичні засади та практичні реалії

Матеріали міжнародного круглого столу

27 червня 2022 р.

Ужгород • 2022

К 65 Функціонування Конституції України в умовах війни: теоретичні засади та практичні реалії: матеріали міжнародного круглоо столу, м. Ужгород, 27 червня 2022 р. Ужгород: Ужгородський національний університет, 2022. – 146 с.

ISBN 978-617-8046-00-2

У збірнику представлено стислий виклад доповідей і повідомлень, поданих на міжнародний круглий стіл «Функціонування Конституції України в умовах війни: теоретичні засади та практичні реалії» від 27 червня 2022 р.

ISBN 978-617-8046-00-2

© ДВНЗ «Ужгородський
національний університет, 2022

Васильчук Л.Б.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри конституційного права та
порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ЯК ЖИВИЙ ІНСТРУМЕНТ

Починаючи з часу виникнення перших конституцій та до наших днів науковцями країн світу точаться гості дискусії щодо місця та функціональної спрямованості Конституції як основного закону держави. За вченням одного з підходів, Конституція є волевиявленням народу. Це інструмент, який суспільства створюють для себе. По суті, це виклад філософії країни. Це втілення побажань і прагнень зацікавленого суспільства. Вона містить правила та положення, які забезпечують основу для демократичного управління країною. Конституція — не є сталим документом і не вважається суто юридичним актом, остання виступає в якості хартії цінностей і принципів, які в основному стосуються вільного, справедливого та рівного суспільства. Хартією, яка не є статичною чи незмінною, однак підлягає постійному оновленню, позаяк кожне покоління відкриває свої нові принципи. Майже як жива істота, конституція постійно реагує на різні ситуації, обставини та досвід, що виникають час від часу.

Конституція також розглядається як така, що змінюється з часом як питання соціальної необхідності. Це дуже чітке обґрунтування включення процедури внесення змін до конституції. Крім того, жоден документ не можна зробити ідеальним за один раз, завжди мається на увазі, що майбутні покоління зіткнуться з деякими проблемами в майбутньому, і щоб вирішити їх, необхідно буде змінити відповідне конституційне положення. Відтак, Конституцію називають *живим законом країни*, позаяк вона потребує перегляду, змін і доповнень відповідно до потреб часу.

Найперші згадки про Конституцію як про «живий документ» походять із книги Вудро Вілсона «Конституційний уряд у Сполучених Штатах», де він писав: «Живі політичні конституції мають бути дарвінівськими за структурою та на практиці». Тому Конституцію слід розглядати не лише як закон, а й як джерело основоположних понять для управління суспільством [1].

Конституція України набрала чинності з дня її прийняття. На згадку про прийняття Конституції в Україні щорічно святкують державне свято — День Конституції України. Чинна Конституція складається з 15 розділів. 161 стаття зібрана у 14 розділів, а XV розділ містить 17 перехідних положень. Тексту Конституції передують Преамбула. Творці Конституції України представили Конституцію в ієрархії нормативно-правових актів вище звичайного закону, з метою слідування нормам останньої всіх

майбутніх поколінь. Водночас автори усвідомлювали, що в найближчий час, коли суспільні взаємовідносини трансформуються в бік якоїсь окремої думки чи ідеї, нагальною буде зміна конституційних положень. У свою чергу міжнародне співтовариство високо оцінило Основний Закон України і назвало його найважливішим кроком у забезпеченні прав та свобод людини та громадянина, що сприятиме подальшому підвищенню міжнародного авторитету України на світовій арені. Таким чином, Конституція України є ідеальним поєднанням підходів щодо священності та непорушності конституції та водночас відповідальності у оперативному реагуванні на актуальні виклики навколишнього середовища. [2].

Безперечно, якщо це необхідно, до Конституції потрібно внести зміни. Але в той же час його потрібно оберегати від непотрібних і систематичних змін. Іншими словами, автори нашої конституції хотіли, щоб наша Конституція була «гнучкою» і водночас «жорсткою».

Звертаючись до розуміння Конституції України як живого документу, варто відмітити, що дане правоположення складається з таких трьох основних блоків:

- Прийняття до уваги сучасного стану суспільства при тлумаченні конституційних правоположень та норм;

- Забезпечення процвітання та стабільності суспільства в економічному та соціальному розвитку;
- Прийняття конституції з розрахунком на далекі політико-правові перспективи.

Свою чергою, суддя Конституційного Суду України В. М. Кампо (2006–2013) зазначає, що Суду в межах своєї діяльності слід частіше звертатися до доктрини «живої конституції», «живого» права, що гарантуватиме більш високу якість прийнятих ним рішень. Як стверджує суддя, у випадках, коли Конституційний Суд переглядає власні правові позиції (закріплені в попередніх рішеннях), це означає прихильність Суду названій доктрині.

Нові реалії, з якими стикається Україна та все демократичне суспільство ставлять на паузу статику та вимагають більшої динамічності та свободи розсуду в межах конкретної норми права. Це безперечно і спалах коронавірусної інфекції, який потягнув за собою низку обмежень прав та свобод громадян (в тому числі і конституційно закріплених) і безперечно недолуга спроба розпочати рф агресивної війни проти України, яке знову ж таки тягне за собою низку питань до тексту та прямих вказівок Конституції. Безумовне, останнє ні в якому разі не можна розуміти як посил до зміни конституційних положень, що в умовах війни є суворо забороненим, а навпаки намагання ширше тлумачити норми Конституції, де і без тлумачень всі відповіді вже передбачені. До

прикладу, наразі широко постало питання щодо легалізації носіння зброї. Так, Конституція чітко надає громадянам право на захист, зокрема, громадянам надається правоможливість захищати країну, перебуваючи в лавах Збройних Сил та інших збройних формуваннях, а також захищати себе та свою сім'ю у будь-який спосіб, в тому числі за допомогою тої ж таки зброї. Відтак, як бачимо, держава вже урегульовує те право, яке є у людей, і право на самозахист в тому числі, і в збройний спосіб.

Відтак, аналізуючи всі наведені нами аргументи, можна з впевненістю сказати, що Конституція України є «живим документом» який вчасно та оперативно реагує на мінливі виклики сьогодення з метою забезпечення якісного, справедливого та рівного співіснування громадян.

Література:

1. Constitutional Government in the United States by Woodrow Wilson. Edited and introduced by Joseph Postell. URL: <https://teachingamericanhistory.org/document/constitutional-government-in-the-united-states/> (дата звернення: 10.06.2022 р.).
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Окрема думка судді Конституційного Суду України Кампа В.М. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини другої статті 136, частини третьої статті 141 Конституції України, абзацу першого частини другої статті 14 Закону України „Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів“ від 06.06.2013. *Вісник Конституційного Суду України*. 2013 р. № 3. Ст. 25.

ЗМІСТ

Андрела А-М.В. Європейська система захисту біженців та шукачів притулку: окремі питання інституційної системи.....	12-21
Бисага Ю.М. Демократія в умовах війни.....	22-28
Берч В.В. Реалізація принципу народного суверенітету як ключова ідея демократії.....	29-36
Белов Д.М. Основний закон – найважливіше досягнення демократії в Україні.....	37-47
Василенко С.О. Обмеження конституційних прав людини при застосуванні поліцією превентивних поліцейських заходів під час військового стану.....	48-52
Васильчук Л.Б. Конституція України як живий інструмент.....	53-58
Вишневська М.М. Етимологія поняття «конституційно-правова відповідальність»: ключові засади.....	59-62
Громовчук М.В. Держава та церква: роль взаємодії в умовах війни.....	63-82
Заборовський В.В. Професійна діяльність адвоката в умовах воєнного стану.....	83-89
Пирога І.С., Пирога С.С. Інструментарій збереження конституційного ладу в умовах воєнного стану.....	90-98
Продан В.І. Модернізація освітньої складової: зумовлена необхідність чи «нав’язана» тенденція.....	99-105
Пулей В. Конституційне судочинство в умовах дії військового стану в Україні: праксеологічний аспект.....	106-114
Синьобок М.С. Народовладдя та здійснення правосуддя: питання співвідношення.....	115-122
Ставичний П.І. Громадянські права у конституційно-правових відносинах.....	123-136
Фартушок І.І. До питання про реформування системи місцевого самоврядування в умовах війни.....	137-141